

ostensum est hoc esse falsum, quia potius præsens est necessaria ad unionem, et ordine naturæ est prior illa, et ideo non recte inferitur, non posse esse sine illa, nam prius potest esse sine posteriori, nisi aliunde necessaria connexio ostendatur.

7. *Explicatur proxima rejectio.* — Explicatur in præsentis puncto: nam si Angelus vult in hoc instanti uniri tali corpori, necesse est ut prius natura, quam unionem efficiat, sit indistans a tali corpore, quia non potest agere in distans, et ideo præsentia est conditio prævia ad illam efficientiam. Dices cum Angelus efficit unionem, non efficere in corpore, sed in se. Sed hoc nihil obstat, tum quia ita agit in se, ut attingit etiam corpus, tum etiam quia forte ex parte corporis necessarius etiam erit modus unionis, quem oportebit fieri ab Angelo: tum præcipue, quia ille modus pendet in fieri, et esse a corpore, et consequenter ab illo debet aliquo modo causari: et ideo vel ex hoc capite propinquitas supponi debet. Unde aliud principium etiam involvit illa sententia, quod etiam, permissa unione, potest facile negari. Nam esto talis unio libere fiat, nulla ratione probatum est posse liberè fieri ad corpus remotum, non attingendo proximum: nam licet fatear posse consequenter defendi, tamen nulla positiva ratione id suadet. Et alioqui est contra rectum ordinem: nam actio non sequitur propinquitatem in agentibus creatis, sed illam supponit. Nec etiam satis probatur posse Angelum ab omni unione se absolvere: nam licet ei sit liberum huic, vel illi corpori determinate se unire, confuse posset esse necessarium alicui se unire, si unio ad præsentiam necessaria esset. Quia, supposita existentia Angeli intra mundum, intelligi non potest quin alicui corpori ejus præsens sit, ut supra dixi. Itaque fundamentum hoc, et ex falso principio procedit, et illo dato non ostendit potestatem in Angelo, sed ad summum defendit non repugnantiam ex parte effectus.

8. *Tertium fundamentum Marsilii.* — *Improbatur.* — Tertium fundamentum Marsilii est, quia Angelus potest se mutare ad libitum subito de loco ad locum, scilicet in instanti, ergo etiam potest se mutare de loco ad locum distantem sine transitu per medium. Consequentiam relinquit ut claram, quia si oporteret transire per medium, non posset in instanti pertinere ad extremum, quia supponitur, vel distantiam esse tantam, ut non possit Angelus simul esse in medio, et extremo, vel saltem de facto nolle in utroque loco simul esse. Antece-

dens vero probat, quia virtus motiva Angeli non habet resistantiam in actione; quia ipsum movet, ergo subito potest mutationem efficere, sicut in simili argumentatur de motu per vacuum philosophus in 4 Physicor. Sed hoc etiam fundamentum, vel petit principium, vel non recte infert. Nam illud antecedens, scilicet, Angelus potest se mutare subito de loco ad locum, sumi potest, vel indefinite ad aliquem locum, vel universaliter ad quemcumque locum. In priori sensu fortasse antecedens verum est, quia ad locum propinquum, et immediatum potest Angelus subito transire si velit, ut infra dicam. Sed in hoc sensu illatio non est bona, cum procedat ex puris particularibus. Si vero antecedens sumatur in sensu universali, petitur principium: nam in eo sumitur quod probandum esset, scilicet, Angelum posse subito mutari ad loca etiam distantia. Neque hoc recte probatur ratione illa de potentia agentis sine resistantia. Sicut nec ratio Aristotelis probat motum corporis per vacuum fieri in instanti, quia ipsa distantia, si mobile debet per illam transire, suo modo resistit.

9. *Quartum fundamentum probabile.* — Unica ergo probabilis ratio sententiam hanc suadere potest, nimirum, quia non repugnat, Angelum mutari ab uno loco ad alium extremum, non existendo in medio, ergo verisimile est, Angelum habere hanc potestatem supra seipsum. Antecedens videtur certum, quia saltem divina virtute nemo negat posse Deum ita mutare Angelum. Nam posset illum in locis distantibus simul constituere, dando illi distantem locum, et non auferendo priorem, ergo multo facilius poterit illum transferre ad locum distantem, non conservando priorem, minor enim repugnantia, vel difficultas in hoc apparet. Unde etiam in corporibus hoc admittunt theologi. Nam Durandus, in 4, dist. 44, quæst. 6, ad 3, putat illo modo exivisse Christum de utero Virginis, et ingressum fuisse ad discipulos januis clausis post resurrectionem, de quo alias. Ergo absolute ille effectus non repugnat, nec ex hoc capite erit impossibilis Angelo. Probatur ergo consequentia, tum quia ad illum effectum non est necessaria virtus infinita motiva, nec hoc potest aliquo modo probabiliter ostendi; ergo non est cur negetur Angelo, tum etiam quia in substantia spirituali non est ponenda tanta dependentia a præsentia in spatio continuo, quanta est in corporibus: tum denique quia hoc videtur consentaneum Patribus dicentibus, Angelos subito, ac summa celeritate posse, ubi voluerint, adesse.

CAPUT XIX.

NON POSSE ANGELUM TRANSIRE AD DISTANTEM LOCUM SINE TRANSITU PER MEDIUM, PROBABILITER JUDICATUR.

1. *Superioris capitis pars negativa communior, et verior judicatur.* — *Primum fundamentum ex Ægidio et Scoto.* — In hoc puncto opinio, quæ negat posse Angelum transire ab extremo ad extremum, ac distantem sine transitu per medium, est communior inter antiquos theologos. Tenet eam Alensis, 2 p., q. 33, memb. 2, Bonaventura, in 1, dist. 37, 2 p. dist., art. 3, quæst. 2, et Albertus, ibi, art. 23, Richardus, art. 3, quæst. 2, Ægidius, in 2 p. dist., art. 2. Idem tenet Scotus, in 2, dist. 2, q. 12, et ibid., Gabriel, et indicat Henricus, quodl. 13, quæst. 7. Fundatur hæc sententia primo ab Ægidio supra, quia cum Angelus sit pars universi, nunquam potest esse sine ordine in illo. Ergo neque potest moveri de loco ad locum, nisi servato ordine situum, seu locorum. Unde videtur Ægidius hoc revocare ad divinam ordinationem, seu institutionem universi. Cum enim ipse dixisset Angelum esse in loco per operationem, consequenter fatetur ex hac parte non repugnare Angelum pro sua libertate, et attentata sola particulari natura operari in extremo loco non operando in medio, et ideo ad ordinem universi recurrit. Sicut ex eodem fundamento dixit non posse Angelum ab omni operatione in corpus cessare. Et hoc fundamentum utitur etiam Scotus, dicens a Deo esse hunc ordinem definitum.

2. *Infirmatur.* — Verumtamen hoc fundamentum infirmum est, quia si ex natura rei necessarium non est Angelum transire per medium ad extremum, gratis, et sine fundamento dicitur, Deum hunc ordinem instituisse et præscripsisse. Nam hæc institutio esset veluti quædam lex Dei positiva, ex libera ejus voluntate manans, de qua vel per revelationem, vel per effectus, seu experimento aliquo constare deberet. Neutrum autem cum fundamento dici potest; ergo illud fundamentum infirmum est, quia vel est voluntarium, vel principium petit. Minor quoad priorem partem de revelatione per se nota est: quoad alteram vero partem probatur, quia non solum possumus experiri in corporibus hunc necessarium ordinem transeundi ab extremo ad extremum per medium, illa vero necessitas non ex speciali lege Dei, sed ex intrinseca natura quantitatis provenit;

ergo ex illa nec inferre possumus similem esse necessitatem in Angelo, nec etiam colligere possumus Deum instituisse, ut Angeli in suis motibus eundem ordinem observent, quando per se, et sine corporibus assumptis corporibus mutantur, illi necessitati subjiciuntur, non ex lege Dei, sed ex necessitate intrinseca, supposita voluntate, qua se accommodant corporibus assumptis, ut cum illis quasi incedant. Hæc autem necessitas cessat, quando per se solum mutantur: et ideo tunc ex nullo effectu talis institutio colligi potest. Neque etiam ad ordinem universi talis institutio pertinet. Quæ namque perturbatio in ordine universi sequitur ex hoc, quod Angelus transeat a cælo in terram, non existendo in medio? Aut enim consideratur ordo inter ipsa corpora, et hic nullo modo mutatur ex vi talis motus Angeli, vel consideratur inter ipsum Angelum, et corpora, et ad hunc ordinem non pertinet quod Angelus sit præsens huic corpori, vel illi quantum est ex vi ordinis universi, sed satis est, quod Angelus intra universum in aliquo determinato loco sit, quod semper observatur, etiamsi nunc sit Angelus in hoc loco, et immediate post in alio distante.

3. *Quo pacto alii idem fundamenti infirmant.* — *Non tamen in eo placent.* — Imo alii addunt, nec hoc esse necessarium ex vi ordinis universi. Quia Angelus non habet ordinem situs, vel loci cum aliis partibus universi, sed tantum ordinem naturæ, perfectionis et ministerii, et ideo servare posset suum ordinem non solum transeundo ab extremo ad extremum sine medio, sed etiam in nullo corpore existendo. Sed hoc, ut supra dixi, non placet, quia præter ordinem naturæ, et perfectionis, est ordo præsentia, et indistantia Angelorum ab hoc mundo corporeo, quem a Deo esse institutum ex ipsa mundi creatione, et gubernatione intelligimus. Nam creavit Deus Angelos in cælo, ut Sancti docent, et in tractatu sequenti videbimus, illisque ut ministris uti voluit ad mundi corporei gubernationem, et ideo eo ipso, quod dicuntur habere in hoc mundo ordinem ministerii, necessario sequitur, ut habeant etiam ordinem præsentia in hoc universo corporeo. Ut autem supra dixi, non potest intelligi quod Angelus habeat realem præsentiam in hoc universo, et non habeat illam in aliqua certa parte, aut puncto ejus, cum in toto eam habere non possit. Quia si in nulla ejus parte est, non magis dici potest in ipso esse, quam extra ipsum, præsertim cum nullibi esse dicatur. Et ideo qui dicunt, Angelum posse tran-

sire ab extremo ad extremum sine medio, semper intelligunt utrumque terminum esse intra universum, et ita ex tali transitu nullus ordo universi perturbatur.

4. *Secundum fundamentum Gabrielis.*—Secundo suaderi solet hæc opinio deducendo ab inconvenienti, ut Gabriel supra argumentatur, quia si Angelus transiret deserendo priorem locum, et immediate post acquirendo distantem, sequeretur dari duo instantia immediata, quod repugnat juxta philosophiam. Sequela probatur, quia si Angelus subito transit ad extremum locum, necesse est ut simul et sine successione relinquat terminum a quo, quia si successive illum relinqueret pro aliquo tempore, partim esset in termino a quo, et partim in termino ad quem, non existendo in medio, quod naturaliter fieri nequit: ergo necessario datur unum instans, in quo Angelus deserit priorem locum, sed immediate post datur instans, in quo alium locum acquirit; ergo dantur duo instantia immediata.

5. *Repellitur.*—Sed hæc etiam ratio parum cogit. Quia imprimis consequentia non est bona, quia non est necesse, ut sint duo instantia, sed potest esse unum, et idem acquisitionis, et amissionis utriusque loci: quamvis respectu unius sit intrinsecum quoad esse ejus, et respectu alterius extrinsecum: ut, verbi gratia, quod idem instans sit primum esse Angeli in termino ad quem, et primum non esse a termino a quo. Qui est modus non solum possibilis, sed etiam maxime usitatus in rebus permanentibus, quarum una incipit tota simul, et ad ejus inceptionem alia desinit. Quia licet illud primum non esse dicatur extrinsecum respectu existentiae in priori loco, tamen respectu carentiae ejus est intrinsecum. Et ideo potuit in illo instanti totus prior locus simul relinquere.

6. *Progreditur repulsio.*—Deinde addo etiam e contrario fieri posse, ut illud instans sit ultimum esse prioris loci, et ultimum non esse existentiae in loco distante, ita ut successive illum acquirat, licet alium totum simul relinquat. Quia cum Angelus non cogatur esse in determinato loco quoad parvitatem, potest a principio successive ingredi in talem locum, existendo prius in minori, et minori loco, relicto nihilominus simul toto termino a quo, quia totus est impossibilis cum quocumque loco distante quantumvis parvo, ut ratio supra facta probat. Unde ulterius dico posse concedi sequelam, intelligendo illam de instantibus angelicis, non de instantibus

nostri temporis. Dico ergo posse Angelum perseverare in priori loco usque ad ultimum instans quietis in illo, etiamsi illud instans coexistat instanti nostri temporis, et nihilominus immediate potest acquirere indivisibiliter terminum ad quem, id est, totum simul sine successione, etiamsi sit locus extensus, et certæ magnitudinis, ac proinde etiam illum locum acquirere in alio instanti: hoc tamen instans erit angelicum, et non coexistet soli instanti nostri temporis, sed tempori quod immediate post instans sequitur. Nam hoc modo posse dari mutationem in Angelis, et immediatum ordinem inter instantia illorum, nunc ut omnino verum, supponimus ex dictis in Metaphysica et aliis locis, et ex dicendis in discursu hujus libri, et in libris sexto et septimo, magis constabit.

7. *Tertium fundamentum.*—*Probat.*—Tertio suadet hæc sententia, quia necessitas transeundi ab extremo ad extremum per medium non oritur præcise ex quantitate, vel ex modo existendi ejus in loco, sed ex præcisa ratione substantiæ, vel potius realis entitatis; ergo eadem necessitas erit in Angelo. Consequentia satis clara videtur. Antecedens autem probatur: primo exemplis. Quia si substantia materialis conservaretur sine quantitate, nihilominus non posset transire ab extremo ad extremum, nisi per medium, et non ratione quantitatis, cum illa carere supponatur; ergo ratione suæ substantiæ. Et idem intelligeremus in albedine, si conservaretur separata, non solum a substantia, sed etiam a quantitate. Item corpus Christi Domini sacramentali modo existens, nunc non potest transferri ab extremo ad extremum, nisi per medium naturaliter loquendo, etiam supposito miraculo; ergo idem esset si absque speciebus cum eodem existendi modo conservaretur. Quia secundum se eandem præsentiam, vel propinquitatem ad vicina corpora conservaret, et ideo eandem necessitatem haberet transeundi per vicina corpora ad remota. Secundo probatur antecedens ratione, supposita nostra sententia, quod Angelus sit in loco ex vi suæ substantiæ radicaliter quamvis proxime adsit loco per modum præsentiae. Nam hinc necessario sequi videtur, ut sicut non potest existere, quin in aliquo corpore, vel spatio determinatum Ubi habeat, ita non possit mutare Ubi, nisi transeundo prius propinquum spatium, quam remotum. Videtur enim esse in utroque æqualis ratio. Cur enim magis habet dependentiam seu necessitatem habendi præsentiam in aliquo corpore, vel spatio, quam

servandi ordinem, et quasi continuationem respectu spatii in mutatione loci?

8. *Proximum fundamentum probabilius cæteris, sed non satisfacit.*—Verumtamen licet hoc fundamentum probabilius sit cæteris, nihilominus non omnino concludit. Nam responderi potest necessitatem transeundi per medium oriri formaliter, ac præcise ex modo quantitatis connaturali, existendi videlicet in loco per commensurationem ad illum, et secundum extensionem partium in ordine ad illum. Nam hinc provenit, ut corpus non possit naturaliter mutare locum, nisi successive prius deserendo unam partem loci, et postea aliam, et inde fit, ut non possit transire ad remotam, nisi per propinquam. In Angelo vero cessat hæc necessitas, quia non coextenditur loco, et ideo potest simul amittere totum locum etiam extensum, et adæquatum. Ac proinde non est cur habeat eandem necessitatem transeundi per medium, quam habet corpus.

9. *Ut aliqui occurrant ad primum ejus exemplum in n. 7.*—Unde circa primum exemplum de substantia materiali conservata sine quantitate, aliqui non solum negant assumptum, scilicet posse transire ad extremum sine medio, verum etiam absolute negant posse secundum locum moveri. Quia in eo statu in nullo loco esse posset; ergo nec posset locum amittere, quem non haberet, quia ejus non est capax. Item quia in substantia illa sic existente, sicut non esset extensio partium, ita nec esset distantia, aut propinquitas, sine qua motus localis intelligi non potest. Idemque dicunt de corpore Christi si conservaretur cum modo existendi indivisibili sine unione ad species, vel dependentia ab illis: nam tunc nullibi etiam esset, nec propinquum, nec remotum, et ideo nullo modo posset locum mutare.

10. *Improbantur primo.*—Sed hæc doctrina repugnat principiis a nobis positis, semperque mihi displicuit, quia multa complectitur, vel ad eam sequuntur, quæ capere non possum, nec verisimilia mihi videntur. Primum est, non posse Deum movere localiter substantiam materialem nudam ab omni quantitate, cum possit substantiam spiritualem movere. Id autem sequi ex dicta opinione probatur, quia sine distantia, et acquisitione alicujus loci, seu Ubi implicat positivum motum localem fieri. Dicitur, posse a Deo uniri illam substantiam alicui corpori quanto, et extenso, et mediante illo posse talem substantiam movere per accidens, non autem per se. Sed hoc ipsum est incredibile, scilicet quod non possit Deus illam

substantiam solam, per se movere, cum nulla repugnantia in hoc appareat, præterquam quod unio illa, vel saltem ejus necessitas ficta est, et intelligi, aut explicari non potest, et contra illa procedunt omnia, quæ de simili unione in substantia spirituali diximus.

11. *Improbantur secundo.*—*Adversariorum responsio ad proximam improbationem, non obstat.*—Unde etiam falsum est talem substantiam non esse capace[m] distantiae, propinquitatis, et præsentiae. Et præter supra dicta de spirituali substantia declaratur: quia posset Deus auferre quantitatem a substantia, et nullam aliam mutationem in ea facere, præterquam in effectu formali quantitatis, et in accidentibus inhærentibus illi; ergo ex vi ablationis quantitatis non auferret intrinsecam præsentiam, quam habet in illo spatio, quod prius per quantitatem replebat, et tunc alio corpore repleretur. Ergo maneret intime, et quasi penetrative ibidem cum tali corpore, et consequenter distans a punctis fixis. Cujus signum est, quia si postea Deus restitueret quantitatem illi substantiæ, inveniretur illa substantia præsens in eodem loco in quo antea erat; ergo signum est retinuisse eandem substantialem præsentiam, et propinquitatem, ac distantiam in illa fundatam. Respondent assumptum esse incertum, quia pendet ex libera determinatione Dei. Nam quantitas non manat a substantia: quia nulla hoc ratione probatur, et ideo necessarium est, ut Deus restituendo quantitatem specialiter determinet locum, ubi vult substantiam illam constituere. Sed, esto non probetur efficaciter dimanatio quantitatis a substantia: minus profecto probatur non dimanare, ideoque difficile est in re tam obscura, et difficili ad intelligendum, ad rem tam incertam propriam sententiam limitare, præsertim cum tam commune sit proprias passiones ab essentia dimanare. Ac denique quidquid sit de illis opinionibus ex hypothesi argumentari possumus, quod si dimanat, in eodem loco constitueretur. Verumtamen etiamsi fiat a solo Deo, argumentum probat non esse necessariam novam determinationem loci: nam possumus Deum nullam aliam mutationem fecisse in illa substantia præter ablationem quantitatis; ergo si postea tantum vellet restituere, quod abstulit, ex hoc præcise sequitur, ut illa substantia habeat, quidquid antea habebat, et consequenter eundem locum.

12. *Idem judicatur de exemplo Eucharistiæ in eodem n. 7.*—Atque idem cum proportionem dicimus in alio exemplo de corpore Domini: